יצר הרע- למה?

א. מסכת שבת דף קה עמוד ב

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו - יהא בעיניך כעובד עבודה זרה; שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד. אמר רבי אבין: מאי קראה - {תהילים פא} לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם - הוי אומר זה יצר הרע.

ב. מסכת סוכה דף נב עמוד ב

אמר רבא: בתחילה קראו הלך ולבסוף קראו אורח ולבסוף קראו איש, שנאמר {שמואל ב יב} ויבא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקרו לעשות לאורח, וכתיב ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו.

ג. מסכת עבודה זרה דף יח עמוד ב

דרש ר' שמעון בן פזי, מאי דכתיב: אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב? וכי מאחר שלא הלך, היכן עמד? ומאחר שלא עמד. היכן ישב? ומאחר שלא ישב. היכן לץ? {אלא} לומר לך, שאם הלך - סופו לעמוד, ואם עמד - סופו לישב, ואם ישב - סופו ללוץ

ד. ירושלמי ברכות פרק ג דף ו ד

כי יצר לב האדם רע מנעוריו אמר רבי יודן מנעריו כתיב משעה שהוא ננער ויוצא לעולם

ה. מסכת סוכה דף נב עמוד א

לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכין, והללו בוכין. צדיקים בוכין ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה! ורשעים בוכין ואומרים: היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה! ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמהם, שנאמר {זכריה ח} כה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא.

ו. חולין צא עמוד א

מאי דכתיב: "ויאבק איש עימו"? אמר רבי יהושע בן לוי מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד שהגיע לכסא הכבוד.

ז. מסכת בבא בתרא דף טז עמוד א

אמר ריש לקיש: הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

ח. בראשית רבה פרשה פט א

קץ שם לחשך, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, ומאי טעם קץ שם להושך שכל זמן שיצר הרע בעולם אופל וצלמות בעולם, דכתיב (איוב כ"ח) אבן אופל וצלמות, נעקר יצר הרע מן העולם אין אופל וצלמות בעולם,

ט. בראשית רבה פרשה ט ז

הנה טוב מאד זה יצר טוב והנה טוב מאד זה יצר רע, וכי יצר הרע טוב מאד, אתמהא, אלא שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה, ולא הוליד ולא נשא ונתן, וכן שלמה אומר (קהלת ד) כי היא קנאת איש מרעהו.

י. שיר השירים רבה פרשה א ד

רבי נחמיה אמר בשעה ששמעו ישראל לא יהיה לך נעקר מלבם יצר הרע באו אצל משה אמרו לו משה רבינו תעשה את פרוזבין שליח בינותינו שנאמר דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות, ומה הנייה יש באבדה שלנו, מיד חזר יצר הרע למקומו חזרו על משה ואמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שני הלואי ישקני מנשיקות פיהו, אמר להם אין זו עכשיו אבל לעתיד לבא הוא דכתיב (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם.

יא. פסיקתא דרב כהנא פרשה כד יד

א"ר סימון משל לצור גבוה שהיה עומד בפרשת דרכים והיו בני אדם נכשלים בו. אמר להם המלך: פתחו בו קימעא עד שתבוא השעה ואני מעבירו מן העולם. כך אמר הקב"ה לישראל: בניי, יצר הרע מכשול גדול הוא לעולם, אלא פתחו בו קימעה קימעה עד שתבוא השעה ואני מעבירו מן העולם. הד"ה דכתיב: "והסירותי את לב האבן מבשרכם" (יחזקאל לו: כו).

(סוטה נב:).

נו אָמַר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' בַּנָּאָה: אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל! שֶׁבְּזְמַן שֶׁהֵם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוּת־חֲסָדִים יְדָם מְסוּר בְּיָדָם וְאֵין הֵם מְסוּרִים בְּיַד יְצָרָם (ע"ז ה:; ע"י).

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת (סוטה ג).

רֵאשׁוֹ שֶׁל חַטָּא מְתוֹק וְסוֹפוֹ מַר (קהי' ג)

אָמַר רָבָא: מְקֻבָּלִים אָנוּ, שֶׁאֵין יֵצֶר־הָרָע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמָה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת (סוטה ח).

"כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו"[2] — וְאִם תֹּאמַר: לְמָה בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יֵצֶר־הָרָע שֶׁכָּתוּב בּוֹ "כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו" — וּמִי יוֹכַל לַעֲשׂוֹתוֹ טוֹב? אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: אֲפִלּוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ רָע. לָמָּה? תִּינוֹק הָיִיתָ וְלֹא הָאֲכַלְתָּ, נִתְגַּדַּלְתָּ וְהָאֲכַלְתָּ. וְאִם תֹּאמַר: אֵין אָדָם יָכוֹל לִשְׁמֹר אֶת־עַצְמוֹ — אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: בְּמָה דְבָרִים קְשִׁים יֵשׁ בָּעוֹלָם יוֹתֵר מִיֵּצֶר־הָרָע וּמָרִים מִמֶּנּוּ, וְאַתֶּם מַמְתִּיקִים אוֹתָם. אֵין לְךָ מַר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה שׁוּקַד לְשָׁלְקוֹ וּלְהַמְתִּיקוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים בְּמַיִם עַד שֶׁהוּא תָּמוּק; וּמַה מָּרִים שֶׁבָּרָאתִי אוֹתָם אַתָּה מְמַתְּקָם לְצָרְכְּךָ, יֵצֶר־הָרָע הַמָּסוּר בְּיָדְךָ — עַל־אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה" (תנח' בראשית: אורי' יז).

"עַל־כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ"[3] — שֶׁמּוֹרָה דֶּרֶךְ תְּשׁוּבָה. שָׁאֲלוּ לַחָכְמָה: חוֹטֵא מַהוּ עָנְשׁוֹ? — אָמְרָה לָהֶם: "חַטָּאִים תְּרַדֵּף רָעָה". שָׁאֲלוּ לַנְּבוּאָה: חוֹטֵא מַהוּ עָנְשׁוֹ? אָמְרָה לָהֶם: "הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָמוּת"[5]. שָׁאֲלוּ לַתּוֹרָה: חוֹטֵא מַהוּ עָנְשׁוֹ? אָמְרָה לָהֶם: יָבִיא אָשָׁם וְיִתְכַּפֵּר־לוֹ. שָׁאֲלוּ לַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: חוֹטֵא מַהוּ עָנְשׁוֹ? אָמַר לָהֶם: יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר־לוֹ, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל־כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ" — יוֹרֶה לְחַטָּאִים דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.

(ירוש' מכ' פ"ב, ה"ו; ילק"ש תהל' כה).

סג עֲקַבְיָא בֶּן־מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר: הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים וְאֵין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבֵרָה: דַּע מֵאַיִן בָּאתָ, וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן. מֵאַיִן בָּאתָ — מִטִּפָּה סְרוּחָה, וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ — לִמְקוֹם עָפָר רִמָּה וְתוֹלַעָה, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן — לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא.

[אָמַר] רַב אַבָּא בְּנוֹ שֶׁל רַב פָּפִּי בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִיכְנִין בְּשֵׁם ר' לֵוִי: שִׁלְשָׁתָם דָּרַשׁ עֲקַבְיָא מִפָּסוּק אֶחָד: "וְזָכַר אֶת־בְּרִיתִי"[6] — בְּאַרְבָּעָה. בְּרִיתִי, בְּרִיתִי; בְּאֶרֶץ — מִמָּקוֹם שֶׁבָּאתָ. בְּרִיתִי — לִמְקוֹם שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ. בְּרִיתִי — לִפְנֵי מִי שֶׁאַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן.

(אב' ג; ירוש' סוטה פ"ב, ה"ב).

כד. א"ר לוי בר חמא א"ר שב"ל, לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, נצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, אי אויל מוטב וא"ל יוסיר לו יום המיתה פו'. הכוחות שבאדם, הטובים והרעים, תכליתם להשתמש בהם בדרך הטובה, ע"כ כוחות הרעים שמצד היצה"ר אין זה עצה טובה להחלישם ולמעטם, כי לפעמים יהיו נצרכים לתכלית טובה ולא יוכל להנות מטובם. ע"כ הטוב שבהדרכות הוא שיהיו הכוחות כולם במילואם וטובם, רק שהכוחות הטובים יהיו השליטים בנפש והרעים יהיו כפופים תחת ידם. כי באמת גם הרעים טובים המה, כשמרם את גבולם. והנה מצד טבע הארם הכוחות הרעים המה נעורים ומוכנים לפעולה יותר מהכוחות הטובים. ע"כ ירגיז אדם יצה"ט לעורר הכוחות הטובים שיהיו מוכנים לפעולה ושליטים על הכוחות הרעים. וכ"ז יתכן בארם שההרגש המוסרי יפה בו, ומרגיש מעצמו כל הדרכים הטובים. אבל מי שנפשו לא נטהרה כ"כ, אינו מרגיש יופי הדרכים הטובים, עד שיקבלם מהתורה והלימוד, ע"כ יעסוק בתורה, פירוש בתורת אותם הדרכים הטובים שצריך להגבירם בנפשו. דעל עסק התורה בכללה א"צ לאזהרה זו, שהוא מוזהר ועומד ע"ז. והנה ע"י הידיעה יקנה כח ההתעוררות לכסוף אל הדרכים הטובים. אבל אם נפשו עופלה כ"כ, שאין הידיעה מספקת לעורר כוחות הטובים שבנפשו, אז צריך לעורר את כח ההרגש, שהוא עושה בנפש רושם יותר מן הידיעה. וכבר ביארתי במקום אחר בעה"י, ויתבאר בס"ד במאמר', "תדע שהרי אדם קורא ק"ש שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא ק"ש מעולם", שסגולת ק"ש היא לעורר את ההרגש הטוב, שהוא מוסיף אומץ להשכל הטוב.

וכל אלה הדרכים יכונו רק להחזיק את הכוחות הטובים, אבל לא להחליש שום כח מכוחות הנפש. אלא שאם עכ"פ לא אזיל, אז ההכרח להשתמש במדה שהיא מחלשת את הכוחות הרעים, הבאים לעבור גבולם ע"י התגברות הדמיון הכוזב לחכב הנאות העוה"ז יותר מהראוי, ע"כ יזכיר לו יום המיתה, אבל אם אפשר להשתמש באופן המחזק את הכוחות הטובים, היא עצה יותר הגונה מהדרך שהיא להחליש את הכוחות הרעים, כי בהחלש כוחות הנפש לא ימנע שיהי' זה הפסד גם לדברים הטובים.

מנפשו של האדם. והרוגז הנורא המתפרץ על גדרי הרעת והיושר, הוא מתחלחל כארס בטבעו הנפשי של האדם, שמצא לו כבר קן בלבבו עד שקצף כללי ומשטמה נוראה עלולה להתפרץ מתוך הנפש הזועמת, על הכל, על כל היצור, והיא עלולה ממילא לבא עד כדי הטומאה של עבודה זרה, שהיא ינקת מהיסוד הכעסני שבהשקפת המציאות המוטעית, שמפני כך היא מרוגזת. ומפני שאע"פ שתחילתה של מדה מסואבת זו, של הכעסנות הפראית, היא דבר של הפתעה שבא בלא משקל השכל, בכל זאת ההשחתה הנמשכת אחר כך ממנה, היא כבר המשכה אומנתית שנעשה גם שכלו של אדם עבד מכורן[4] לה. וזוהי כבר אומנתו השכלית הרעה של יצה"ר, שעושה מהרשעה הזועפת כבר שיטה שלמה בחיים, עד שהוא יוצא מכל מסורת הקדושה. ואם רוחו הרעה מגיעה עד הגבול של הרשעה הקיצונית שהיא עבודה זרה, אינו יכול כבר להתנגד לה. ועל כן אם